

*Smajo Šabić *¹*

*Haris Šabić*²*

PRAVNI POLOŽAJ PARNIČNIH STRANAKA KOD DJELOMIČNOG PRIZNANJA, ODRICANJA OD TUŽBENOG ZAHTJEVA

Sažetak

Autori kroz ovaj rad naučno istražuju pravni položaj parničnih stranaka kod djelomičnog priznanja, odnosno djelomičnog odricanja od tužbenog zahtjeva sa posebnim osvrtom na istraživanje postojećih zakonskih rješenja te pravnih posljedica nakon djelomičnog priznanja, odnosno djelomičnog odricanja od tužbenog zahtjeva. Obzirom da postojeća zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini u odnosu na zemlje u okruženju različito uređuju pitanje djelomičnog priznanja odnosno djelomičnog odricanja od tužbenog zahtjeva u toku parničnog postupka, u tom smislu naučno je istražen postojeći način uređenja toka parničnog postupka kod djelomičnog priznanja te djelomičnog odricanja od tužbenog zahtjeva nakon podnošenja tužbe kako u Bosni i Hercegovini tako i uporedno pravnim sistemima te je naučno istražen i najoptimalniji model i način mogućeg načina uređenja pravnog položaja parničnih stranaka nakon podnošenja tužbe u slučajevima kada tuženi ne osporava dio dužbenog zahtjeva, odnosno isti djelomično priznaje u toku parničnog postupka, odnosno kada tužitelj nakon podnošenja tužbe djelomično se odriče tužbenog zahtjeva, te su predložena određena rješenja koja obezbjeđuju punu ravnopravnost parničnih stranaka u toku parničnog postupka, s ciljem da pravne posljedice po parnične stranke budu srazmjerne njihovom držanju prema tužbi i tužbenom zahtjevu u toku parničnog postupka.

Ključne riječi: Tužba, podnošenje tužbe, pravni položaj parničnih stranaka, djelomično priznanje tužbenog zahtjev, odgovor na tužbu, djelomično odricanje, djelomična presuda.

¹ Dr. sc., sudija Kantonalnog suda u Sarajevu

² Ma iur.

1. UVOD

Svaki građanin koji smatra da su mu određena građanska prava na bilo koji način povrijeđena, ima mogućnost da u sudskom postupku dopuštenim pravnim sredstvima štiti povrijeđena prava. Tu vrstu pravne zaštite ostvaruje podnošenjem tužbe protiv onog lica koje na određen način ugrožava njegova građanska prava. U navedenoj pravnoj situaciji posebno do izražaja dolazi načelo dispozitivnosti parničnog postupka, a što podrazumijeva da do pokretanja parničnog postupka dolazi isključivo voljom stranke čija su prava povrijeđena „*nemo iudex sine actore*“.³ Za razliku od tužitelja čija su prava povrijeđena, u ulozi tuženog se pojavljuje lice koje bez svoje volje ulazi u parnični postupak samo zato što ga je tužitelj označio kao tuženog, uzročnika povrijeđenih prava tužitelja. Pravni položaj tuženog je posebno značajan za naučno istraživanje upravo iz prethodno navedenog razloga, što kod pokretanja parničnog postupka volja tuženog kao parnične stranke je u cijelosti isključena, na način da se protiv određenog građanina u svojstvu tuženog pokreće i vodi parnični postupak, a da prethodno taj isti građanin - budući tuženi, svojom voljom uopće ne može utjecati da li će ili ne protiv istog biti pokrenut parnični postupak.

Parnični postupak, počev od podnošenja tužbe pa do njegovog okončanja, predstavlja jedan veoma složen sudski postupak, u kojem parnične stranke disponiraju tužbenim zahtjevom. Dispozicija tužitelja ogleda se u zastupanju stava o osnovanosti zahtjeva koji se ističe u toku parničnog postupka, a kojim zahtjevom tužitelj traži da sud presudom određeno iskrivljeno sporno faktičko činjenično stanje u pravnom pogledu uredi, te na taj način pruži pravnu zaštitu napadnutog dobra. Dispozicija tuženog ogleda se u mogućnosti dvojakog postupanja tuženog po tako postavljenom zahtjevu od strane tužitelja, na način da ospori kao neosnovan istaknuti zahtjev tužitelja, te u toku postupka dokazuje takvu tvrdnju, ili u protivnom da djelomično ili u cijelosti prizna tako istaknut zahtjev tužitelja kao osnovan. Upravo navedene specifičnosti zahtijevaju temeljito istraživanje pravnog položaja parničnih stranaka u pogledu njihovih dispozitivnih prava i obaveza u pojedinim stadijima toka parničnog postupka. U daljem toku istraživanja akcentat će biti usmjeren na pravne posljedice kod djelomičnog priznanja odnosno djelomičnog odricanja od tužbenog zahtjeva⁴

³ Načelo savremenog civilnog suđenja koje zabranjuje mogućnost pokretanja i vođenja parničnog postupka *ex officio*, odnosno nalaže da se parnični postupak pokreće tužbom. Vidi: S. Omanović, „*Izvjeshne parnične utenzilije u uporednom pravu*,“ Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu L-200., Sarajevo, 2007, 355.

⁴ Više o tematskoj cjelini, vidjeti Doktorsku disertaciju pod nazivom „*Pravni položaj parničnih stranaka u pogledu disponiranja tužbenim zahtjevom*“ Dr. sc. Smajo Šabić, Pravni fakultet u Zenici, Juni 2018 godina

2. PRAVNI POLOŽAJ TUŽENOG KOD PRIZNANJA ILI ODRICANJA OD TUŽBENOG ZAHTJEVA

Priznanje tužbenog zahtjeva je jednostrana parnična radnja tuženika, kojom pred sudom izjavljuje da je tužitelj zahtjev za pružanje pravne zaštite određenog sadržaja na zakonu osnovan.⁵ Priznanje tužbenog zahtjeva je procesno pravna dispozicija, jednostrana izričita, jasna, bezuslovna, posredna, opoziva parnična radnja tuženog kojom do zaključenja glavne rasprave izjavljuje da priznaje tužbeni zahtjev, djelimično ili u cjelini u prisustvu činjeničnog stanja koje je priznao ili ga nije osporio, a iz koga u suštini proizilazi osnovanost tužbenog zahtjeva i na osnovu kojeg sud, ukoliko se ne radi o zahtjevu, kojim stranke ne mogu raspolagati i bez predloga tužioca donosi presudu kojom usvaja tužbeni zahtjev (presudu na osnovu priznanja).⁶ U pravilu presuda na osnovu priznanja, presuda na osnovu odricanja nastaju isključivo na osnovu dispozitivnih radnji i ovlaštenja parničnih stranaka. Kod priznanja tužbenog zahtjeva tuženi svojom izjavom potvrđuje da je tužbeni zahtjev tužioca istaknut u tužbi osnovan pa isti kao takav priznaje u cijelosti.

Specifičnost procesni radnji koje se odnose na priznanje i odricanje od tužbenog zahtjeva za razliku od povlačenja tužbe imaju karakter jednostranih procesnih radnji kod kojih je isključena volja suprotne parnične strane. Jednostranost ovih procesnih radnji znači da se one izjavljuju sudu, te da suprotna stranka nije adresat ovih procesni radnji i da za njih ne mora da zna.⁷ Izjavu o priznanju ili izjavu o odricanju od tužbenog zahtjeva parnične stranke mogu poduzeti od momenta podnošenja tužbe sudu pa sve do zaključenja glavne rasprave.⁸ Priznanje tužbenog zahtjeva je moguće definisati kao jednostranu parničnu radnju tuženika poduzetu u postupku pred prvostupanjskim sudom do zaključenja glavne rasprave kojom on izrijekom očituje svoju volju da se tužbeni zahtjev tužitelja bez daljeg raspravljanja prihvati.⁹ Tuženi je dužan izjavu o priznanju tužbenog zahtjeva, odnosno tužilac izjavu o odricanju od tužbenog zahtjeva saopćiti izričito i jasno.¹⁰ To podrazumijeva da ovakve izjave ne mogu se vezati za bilo kakav uvjet ili rok,

⁵ S.Triva, *Građansko parnično procesno pravo, Treće prerađeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb 1978 godine, (dalje Triva 1978 godina) str. 482.

⁶ A. Milutinović, *Preinačenje tužbe u subjektivnom smislu, Pravni život XXII* 1973 godina broj str. 33 (dalje Milutinović 1973)

⁷ A. Jakšić, *Građansko procesno pravo, Četrto izdanje*, 2010. godina str. 467. (dalje Jakšić 2010. godina)

⁸ V.Rajović, *Građansko procesno pravo*, Banja Luka Pravni fakultet 2001 godina, str. 15. (dalje Rajović 2001. Godina)

⁹ M. Dika, *Presuda na temelju priznanja*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj (5-6) 2012, str. 1893.

¹⁰ V. Rajović Ibid

jer u protivnom, ne mogu poslužiti kao osnova za donošenje presude na osnovu priznanja ili presude na osnovu odricanja. Priznanje tužbenog zahtjeva ima, s obzirom na svoj procesno pravni tretman, značenje izjave volje, neovisno o tome kakav je subjektivni stav tuženika prema datoj izjavi, je li on dao zato što zna da je zahtjev osnovan ili zato što hoće da se prihvati neovisno o stavu koji ima prema osnovanosti zahtjeva.¹¹

2.1. Djelomično priznanje i djelomično odricanje od tužbenog zahtjeva

Djelomično povlačenje odnosno djelomično odricanje od tužbe predstavlja isključivu dispozitivnu radnju tužioca kojom opredjeljuje tok parničnog postupka pa samim tim i obim njegovih dispozitivnih prava. U odnosu na djelomično povlačenje i djelomično odricanje od tužbenog zahtjeva, djelomično priznanje tužbenog zahtjeva u bitnome opredjeljuje pravni položaj tuženog, te obim njegovih dispozitivnih prava u toku parničnog postupka. Naime, nisu rijetki slučajevi da tuženi u toku parničnog postupka, ili čak odmah po dostavljanju tužbe na odgovor u sporovima u kojim je najčešće predmet raspravljanja novčano potraživanje po bilo kom osnovu, se očituje po tužbenom zahtjevu na način da ne spori osnovanost tužbenog zahtjeva niti spori visinu u određenom dijelu, odnosno u takvim slučajevima tuženi djelomično priznaje tužbeni zahtjev i na taj način ga čini nespornim u pogledu njegove osnovanosti.

U pravilu priznanje se može odnositi na cijeli tužbeni zahtjev ili na njegov jedan dio. U ovom drugom slučaju donosi se djelimična presuda na osnovu priznanja.¹² Tuženik može priznati i samo dio tužbenog zahtjeva ili samo jedan od istaknutih zahtjeva.¹³ Odnosno može priznati tužbeni zahtjev do određene visine, a preostali dio visine tužbenog zahtjeva učiniti spornim i kao takav osporavati u toku parničnog postupka kao neosnovan. Sasvim logično i ispravno bi bilo da sud u takvoj situaciji meritornom odlukom konstatuje da je tuženi priznao dio tužbenog zahtjeva, i da kao takav, sud usvoji u njegovom nespornom priznatom dijelu, a po pravosnažnosti odluke, kojom je kao priznat tužbeni zahtjev, dalji tok parničnog postupka nastavi radi raspravljanja o preostalom spornom dijelu tužbenog zahtjeva. Da bi to dispozitivno pravo tuženog koje se odnosi na djelomično priznanje tužbenog zahtjeva kao i dispozitivno pravo tužitelja koje se odnosi na djelomično odricanje od tužbenog zahtjeva, imalo svoj pravi smisao i proizvelo pravne učinke, nije dovoljno da tužitelj izrazi svoju volju za djelomičnim odustankom od tužbenog zahtjeva, ili da tuženi u konkretnom

¹¹ M. Dika, Ibid, str. 1893.

¹² V. Rajović/M. Živanović; R. Momčilović, *Gradansko procesno pravo*, 2001. godina str. 105. (dalje rajović/Živanović/Momčilović

¹³ S. Triva, Ibid.

slučaju izričito djelomično prizna tužbeni zahtjev, nego je potrebno da postoji zakonom propisana mogućnost donošenja djelimične odluke, kojom se u tom nespornom dijelu priznaje ili odbija tužbeni zahtjev, jer priznanje ili odbijanje tužbenog zahtjeva u pravilu predstavlja posrednu parničnu radnju, a tek presuda kojom se konstituiše to djelimično priznanje ili odbijanje proizvodi pravne posljedice te formalno pravno opredjeljuje na dalji tok parničnog postupka.

2.2. Djelomična presuda kao pretpostavka djelimičnog priznanja i djelimičnog odricanja od tužbenog zahtjeva

Opće pravno pravilo je da sud odlučuje samo potpunom presudom, ali tokom parnice moguće je da samo jedan dio zahtjeva istaknutog u parnici ili samo jedan od više istaknutih zahtjeva postao zreo za odlučivanje, tad sud u pravilu donosi djelomičnu presudu.¹⁴ Odstupajući od osnovnog pravila po kome je sud dužan da jednom presudom odluči o svim zahtjevima istaknutim u parnici (potpunom presudom), sud ovdje svjesno odlučuje samo o nekima od njih, odnosno samo o dijelu jednog.¹⁵ Osnovna pretpostavka za ovakvo djelomično odlučivanje, jeste da su samo neki od istaknutih zahtjeva, odnosno samo dio jednog zahtjeva u određenom stadiju raspravljanja sazreli za odlučivanje, da je predmet u tom dijelu do te mjere iscrpno raspravljen, te da se može neposredno pristupiti odlučivanju o osnovanosti tužbenog zahtjeva.¹⁶ Djelimična presuda je konačna presuda u dijelu tužbenog zahtjeva o kojem se njome odlučuje pa je ista samostalna presuda u tom dijelu.¹⁷ Donošenje djelimične presude izaziva razdvajanje postupka tako što se postupak u presuđenom dijelu predmeta spora odvaja od onog dijela u kome još nije odlučeno.¹⁸

Osnovni smisao i svrha donošenja djelimične presude jeste rješavanje onog dijela zahtjeva koji nije sporan među strankama, u kojem slučaju dolazi do izražaja načelo ekonomičnosti.¹⁹ Pored načela ekonomičnosti djelimičnom presudom se

¹⁴ A Jakšić, 2010. str . 452.

¹⁵ S. Triva, 1978, str. 474.

¹⁶ bid.

¹⁷ B. Čalija /S. Omanović, *Građansko procesno pravo* 2000 godina str. 259 (dalje Čalija / Omanović)

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Djelomična presuda je konačna presuda u odnosu na dio tužbenog zahtjeva odnosno tužbene zahtjeve o kojima se njome odlučuje. Ona je u svakom pogledu samostalna odluka, ne samo u pogledu pravnih lijekova i ovrhe (čl. 329. st. 6. ZPP), pa njezina procesna sudbina nije vezana za sudbinu presuda koje bi se mogle u istoj parnici naknadno donijeti, kao što ni presude koje se budu naknadno donosile ne zavise od prethodno donesene djelomične presude. Usp. POZNIĆ,

postigne i veća pravna sigurnost parničnih stranaka, te samim tim i efikasnija zaštita prava parničnih stranaka u toku parničnog postupka, jer se ta pravna zaštita pruža čim se steknu pretpostavke, ne odlažući takvo odlučivanje o pitanjima o kojima je moguće odlučivati.²⁰ Pored navedenih kvalitativnih karakteristika koje se postižu djelimičnom presudom, posebno je značajno pomenuti da u slučaju kad je sudu na raspolaganju mogućnost donošenja djelimične presude, takva mogućnost predstavlja garanciju tužitelju da može svojom dispozitivnom radnjom u toku parničnog postupka odustati od dijela tužbenog zahtjeva. Također, mogućnost donošenja djelimične presude pruža garanciju tuženom da može u toku parničnog postupka priznati dio tužbenog zahtjeva ili može priznati jedan od više postavljenih zahtjeva, a što u konačnici bitno utječe i opredjeljuje pravo tužitelja, te obavezu tuženog na troškove postupka, o čemu će svakako kasnije biti riječi.

2.3. Pravne posljedice djelomičnog priznanja i djelomičnog odustajanja od tužbenog zahtjeva u Bosni i Hercegovini, *de lege lata*

Postojeća zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini ne ostavljaju mogućnost donošenja djelimične presude bez obzira na dispozitivnu volju tužitelja da se djelimično odrekne od tužbenog zahtjev ili dispozitivnu volju tuženog da djelimično prizna tužbeni zahtjev. Trenutno važeći Zakon o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao ni zakon o parničnom postupku Republike Srpske ne poznaje mogućnost donošenja djelimične presude. Zbog navedenog nedostatka posljedično je isključena mogućnost djelimičnog priznanja tužbenog zahtjeva od strane tuženog, a što se posljedično veoma štetno odražava na obim dispozitivnih prava po tuženog u toku parničnog postupka, pa između ostalih prava i pravo tuženog da djelimično prizna dio tužbenog zahtjeva koji za tuženog nije sporan, kako bi se dalji tok parničnog postupka vodio samo u pogledu preostalog spornog dijela tužbenog zahtjeva.

Također u praksi su veoma česti slučajevi, da tužitelj u toku parničnog postupka, u toku najčešće, nakon izvedenih dokaza zaključi da određen dio tužbenog zahtjeva nema svoje utemeljenje na dokazima koji su izvedeni na glavnoj raspravi,²¹ ili da određen tužitelj je greškom obuhvaćen kao parnična

GPP, str. 269.; STANKOVIĆ, GPP, str. 341.; ČALIJA-OMANOVIĆ, GPP, str. 259.; TRIVADIKA, GPPP, str. 591.

²⁰ Institucija djelimične presude opravdava se razlozima ekonomičnosti, a naročito razlozima pravne sigurnosti i efikasne zaštite jer se zaštita pruža čim je to moguće, ne odlažući donošenje odluke o pitanjima o kojima je već moguće odlučivati dotle dok to ne bude moguće učiniti u odnosu na sva pitanja o kojima u određenoj parnici treba odlučiti. - Više o tome: S. Triva, 1978, str. 474

²¹ Postupak po tužbi u predmetu, broj 430 Rs 129588 16 Rs, koji se vodi pred Općinskim sudom u Zenici.

stranka. Međutim, u skladu sa važećim Zakonom o parničnom postupku tužitelju u takvim situacijama je samo na raspolaganju mogućnost povlačenja tužbe u tom dijelu, ali pod pretpostavkom da se tuženi ne usprotivi takvom povlačenju. Ukoliko se tuženi usprotivi takvom povlačenju tužbe, tužitelj nema mogućnost da se odrekne tužbenog zahtjeva u tom dijelu i na taj način izbjegne nepotrebno parničenje, nego u tom slučaju sudovi procesnim rješenjem kao jedinu mogućnost imaju da konstatuju da će sud dalji tok postupka voditi radi raspravljanja o prvobitno postavljenom tužbenom zahtjevu što je apsolutno neprihvatljivo, i suprotno načelu dispozitivnosti, te načelu ekonomičnosti parničnog postupka.²² U veoma sličnoj pravnoj situaciji se nalazi tuženi kao parnična stranka. Naime, nisu rijetki slučajevi da u toku parničnog postupka, nakon dostavljanja tužbe na odgovor, tuženi se odluči da djelimično prizna tužbeni zahtjev, bilo u pogledu njegove visine bilo u pogledu djelimičnog priznanja, samo nekog zahtjeva od više postavljenih zahtjeva obuhvaćenih tužbenim zahtjevom. Međutim, pored toga što postoji volja i izričito očitovanje tuženog da u određenom dijelu priznaje tužbeni zahtjev, samo iz razloga što mogućnost donošenja djelimične odluke nije zakonom propisana, sud nije u mogućnosti donijeti djelimičnu odluku koja bi konstituisala pravo i uspostavila pravni odnos u onom nespornom dijelu u kojem parnične stranke nemaju interes za vođenjem parničnog spora. U toj situaciji sud zbog nemogućnosti donošenja djelimične odluke, nastavlja dalje sa postupkom i konačnom odlukom meritorno odlučuje o cjelokupnom tužbenom zahtjevu.

Ovakav pravni pristup izražen kroz postojeća zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini je veoma nepovoljan po tuženog, pogotovo u pogledu troškova postupka i kao takav suprotan je načelu ekonomičnosti te načelu dispozitivnosti. Naime, u konkretnom slučaju obzirom da ne postoji mogućnost suda da u određenom stadiju parničnog postupka meritorno odluči o dijelu tužbenog zahtjeva i na taj način djelimičnom presudom obaveže tuženog na vršenje određene činidbe u onom nespornom priznatom dijelu tužbenog zahtjeva, sud po donošenju konačne meritorne odluke obračun troškova, koji pripadaju tužitelju vrši na osnovu vrijednosti spora uzimajući u obzir i prvobitni tužbeni zahtjev, što posljedično štetno utječe na položaj tuženog kod obračuna troškova postupka. Naime, da postoji zakonska mogućnost donošenja djelimične odluke, u situaciji gdje je predmet raspravljanja novčano potraživanje, a tuženi u dostavljenom odgovoru na tužbu priznao 80 % potraživanja a preostalih 20 % potraživanja osporio sud bi u toj situaciji donio djelimičnu presudu i obavezao tuženog da tužitelju isplati nespornih 80 % potraživanja te po pravosnažnosti presude, nastavio dalji tok parničnog postupka, s tim što u nastavku postupka vrijednost spora ne bi bila u visini prvobitne vrijednosti, ista bi bila umanjena za 80 %, a što bitno utječe i opredjeljuje pravni položaj tuženog i visinu obaveza prema istom prilikom obračuna troškova postupka. Ukoliko bi tužitelj uspio sa tužbom i sa

²² Ibid.

preostalih 20 % potraživanja, isti bi imao pravo na troškove postupka ali samo u visini od 20 % preostale vrijednosti spora prema odgovarajućem vrijednosnom razredu, i to samo za preostali stadij postupka, a što sada trenutno shodno važećem Zakonu o parničnom postupku nije moguće. Zbog svega navedenog postojeća zakonska rješenja su veoma nepovoljna po parnične stranke, koje dovode u neravnopravan pravni položaj u toku parničnog postupka i kao takva su suprotna, odrazu stvarne i pravne volje parničnih stranaka. Obzirom da ne postoji zakonska mogućnost donošenja djelimične presude, može se slobodno konstatovati da je na ovakav način ostavljena zakonska mogućnost zloupotrebe toka parničnog postupka jer je mogućnost djelovanja suda isključena bez obzira na volju tužitelja da se djelomično odrekne od tužbenog zahtjeva, te volju tuženog da djelimično prizna tužbeni zahtjev.

4. HISTORIJSKI PREGLED PRIMJENE DJELOMIČNE PRESUDE

Pitanje primjene instituta djelimične presude kroz prošlost je bilo uređivano na različite načine. Zakonom o parničnom postupku FNRJ iz 1957. godine,²³ bila je propisana mogućnost donošenja djelimične presude.²⁴ U skladu sa navedenim zakonom, djelimična presuda se mogla donijeti kod objektivne kumulacije, to jest kad se jednom tužbom obuhvati više zahtjeva protiv istog tuženog, pa jedan ili više tih zahtjeva sazrije za odlučivanje prije ostalih, bilo zato što je tuženi priznao neke od tih zahtjeva, ili zato što su oni već dovoljno utvrđeni izvedenim dokazima. Djelimična presuda po navedenom zakonu se mogla donijeti i kad je u tužbi iznesen samo jedan zahtjev, koji je djeljiv pa je uslijed priznanja tuženog sazreo za rješavanje samo jedan dio tog djeljivog zahtjeva.²⁵ Kao što se može

²³ Zakon o parničnom postupku Federativne Narodne Republike Jugoslavije objavljen u Službenom listu broj 4. od 23.01.1957. godine. Ovaj Zakon u bitnome se razlikuje u odnosu na Zakon o parničnom postupku stare Jugoslavije od 13.VII.1929 godine. Ovaj Zakon o parničnom postupku mijenjan je i dopunjavao pet puta. Od navedenih pet dopuna dvije bile od posebnog značaja i to druga dopuna iz 1965. godine kojom su mogućnosti ulaganje revizije protiv drugostepenih presuda bile drastično reducirane, te peta dopuna iz 1972. Godine, kojom u građanski procesni postupak uvedena institucija tzv. maličnog bagatelnog postupka.

²⁴ Član 318. stav 1. Zakona o parničnom postupku FNRJ propisano je da ako su u više tužbenih zahtjeva uslijed priznanja ili na osnovu raspravljanja, samo neki sazreli za konačnu odluku ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazreo za konačnu odluku sud može u pogledu sazrelih zahtjeva, odnosno dijela zahtjeva zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelimična presuda); Stav 2. djelimičnu presudu sud može donijeti i kad je podnesena protivtužba ako je za odluku sazreo sam zahtjev tužbe ili zahtjev protivtužbe. Stav 3. Kod ocjene pitanja da li će donijeti djelimičnu presudu, sud će naročito uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji je sazreo za odluku. Stav 4. U pogledu pravnih lijekova i izvršenja djelimična presuda smatra se kao samostalna presuda.

²⁵ Komentar Zakona o parničnom postupku FNRJ broj 4/57, str. 113.

zaključiti još 1957. godine tadašnjim Zakonom o parničnom postupku bilo je parničnim strankama omogućeno dispozitivno pravo da djelimično priznaju ili da se djelimično odreknu od tužbenog zahtjeva, odnosno da se takvo djelimično priznanje ili odricanje konstituiše djelimičnom presudom, te na taj način parnični postupak učini funkcionalnijim. Zahvaljujući takvom pravnom pristupu može se konstatovati da su dispozitivna prava parničnih stranaka u to vrijeme bila znatno veća nego je to danas slučaj, a također, omogućavanjem donošenja djelimične presude i načelo procesne ekonomije je došlo do svog izražaja.

Zakon o parničnom postupku Slobodni list broj 4/1957 bio je na snazi sve do 1976. godine kada je donesen novi Zakon o parničnom postupku.²⁶ Također, članom 329. stav 1. tadašnjeg Zakona o parničnom postupku bila je propisana mogućnost donošenja djelimične presude, pa samim time i pravni položaj tužitelja u pogledu njegove mogućnosti djelimičnog odricanja od tužbenog zahtjeva, kao i pravni položaj tuženog u pogledu njegove mogućnosti djelimičnog priznanja tužbenog zahtjeva su bili znatno povoljniji, a navedeni parnični postupak je u njegovom funkcionalnom pogledu na taj način bio učinkovitiji. Također, 1998. godine kada je donesen novi Zakon o parničnom postupku,²⁷ istim Zakonom je postojala mogućnost donošenja djelimične presude.²⁸

Na osnovu svega prethodno izloženog može se konstatovati da još od 1956. godine pa sve do 2003. godine institut djelimične presude je bio zakonom propisan i isti je imao svoju svrhu u pogledu djelimičnog odlučivanja po onom dijelu tužbenog zahtjeva koji nije sporan među parničnim strankama. Institut djelimične presude je u svakom slučaju parnični postupak činio funkcionalnijim i ekonomičnijim, a položaj parničnih stranaka u pogledu njihove ravnopravnosti je bio znatno bolje uređen u odnosu na Zakon o parničnom postupku donesen 2003. godine, kada prestaje mogućnost donošenja djelimične presude pa samim tim i mogućnost djelimičnog priznanja ili djelimičnog odricanja od tužbenog zahtjeva, a što je posljedično se negativno i štetno odrazilo na ukupan obim prava

²⁶ Zakon o parničnom postupku proglašen je ukazom Predsjednika Republike, Pr. Br 555 od 24.12.1976. godine objavljen u Službenom listu SFRJ broj 4 a 14.01.1977. objavljen ispravak nekih grešaka. Naime 24.12.1976. godine Skupština SFRJ je izglasala novi drugi po redu Zakon o parničnom postupku.

²⁷ Zakon o parničnom postupku FBiH objavljen u službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine, broj 12/98 ostao na snazi sve do 2003. godine.

²⁸ Član 310. ZPP-a FBiH -2003- Ako su od više tužbenih zahtjeva, zbog priznanja ili na temelju raspravljanja samo neki sazreli za konačnu odluku ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazrio za konačnu odluku, sud može o sazrelim zahtjevima odnosno dijelu zahtjeva zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelimična presuda). Djelimičnu presudu sud može donijeti i kad je podnesena protutužba, ako je za odluku sazrio samo zahtjev tužbe ili zahtjev protutužbe. Pri ocjeni pitanja hoće li donijeti djelimičnu presudu sud će osobito uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji je sazrio za odluku. Što se tiče pravnih lijekova i izvršenja, djelimična presuda smatra se samostalnom presudom.

i obaveza parničnih stranaka pa samim tim i na njihov pravni položaj u toku parničnog postupka.

5. DJELOMIČNA PRESUDA U UPOREDNO PRAVNIM SISTEMIMA

Istražujući pitanje primjene Instituta djelimične presude u uporedno pravnim sistemima može se konstatovati da većina zemalja u okruženju je zadržala primjenu Instituta djelimične presude. Republika Hrvatska u svom Zakonu o parničnom postupku propisuje mogućnost donošenja djelimične presude, te na taj način ostavlja mogućnost parničnim strankama da djelimično priznaju ili se djelimično odreknu od tužbenog zahtjeva.²⁹ Ukoliko malo detaljnije posmatramo Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, možemo doći do zaključka da je Republika Hrvatska na dosta prihvatljiv i veoma funkcionalan način uredila pitanje donošenja djelimične presude kao i pitanje pravnih učinaka nakon njenog donošenja. Naime, u skladu sa odredbama navedenog Zakona djelimična presuda u pogledu pravnih lijekova i izvršenja, smatra se samostalnom presudom. Također, u pogledu žalbe djelimična presuda je, također zadržala svoju samostalnost na način da u slučaju ulaganja žalbe na djelimičnu presudu, sud će u tom slučaju umnožiti spis i prijepis spisa sa žalbom dostaviti drugostepenom sudu radi odlučivanja po žalbi, a istovremeno će nastaviti sa postupkom u pogledu raspravljanja po zahtjevu o kojem nije odlučeno djelimičnom presudom.

Na sličan način uređen je parnični postupak u Republici Srbiji. Naime, Zakonom o parničnom postupku Republike Srbije propisana je mogućnost

²⁹ Članak 329. ZPP-a RH - Ako su na temelju raspravljanja sazreli za konačnu odluku samo neki od više tužbenih zahtjeva, ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazrio za konačnu odluku, sud može u vezi sa sazrelim zahtjevima, odnosno dijelom zahtjeva zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelimična presuda). Pri ocjeni hoće li donijeti djelimičnu presudu sud će osobito uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji je sazrio za odluku. Sud je dužan bez odgode donijeti djelimičnu presudu ako su, na temelju priznanja ili odricanja od više istaknutih zahtjeva samo neki sazreli za konačnu odluku, ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazrio za takvu odluku. U slučaju iz članka 200. ovoga Zakona sud je dužan donijeti djelimičnu presudu, ako je tužbeni zahtjev koji se tiče više suparničara sazrio za konačnu odluku na temelju priznanja ili odricanja samo prema kojem od suparničara, ili ako je neki od više tužbenih zahtjeva koji se tiču različitih suparničara sazrio na temelju priznanja ili odricanja za konačnu odluku samo prema suparničaru kojeg se tiče. Djelimičnu presudu sud može (stavak 1.), odnosno dužan je (stavak 2. i 3.) donijeti, u skladu s prethodnim odredbama ovoga članka i kad je podnesena protutužba, ako je za odluku sazrio zahtjev tužbe ili protutužbe. U skladu s odredbama stavka 1. do 3. ovoga članka sud će postupiti i u slučaju spajanja dviju ili više parnica radi zajedničkog raspravljanja i odlučivanja. Što se tiče pravnih lijekova i ovrhe, djelomična presuda smatra se samostalnom presudom. U slučaju žalbe protiv djelimične presude sud će umnožiti spis i prijepis spisa sa žalbom i odgovorom na žalbu dostaviti drugostupanjskom sudu, a postupak glede zahtjeva ili dijela zahtjeva o kojemu nije odlučio nastaviti.

donošenja djelimične presude.³⁰ Naime, Zakon o parničnom postupku ostavljanjem mogućnosti sudu da može donijeti djelimičnu presudu, na taj način omogućava parničnim strankama da u potpunosti disponiraju dijelom tužbenog zahtjeva, bilo da djelimično priznaju tužbeni zahtjev, ili djelimično se odreknu tužbenog zahtjeva, ili da rasprave o djelu tužbenog zahtjeva i kao takvom isti u tom dijelu učine nespornim, a što stvara pravnu pretpostavku da sud donese djelimičnu presudu kojom će odlučiti o tom dijelu tužbenog zahtjeva. Također, navedeni Zakon omogućuje donošenje djelimične presude i u situaciji kada je podnesena protivtužba, ukoliko postoje uslovi za donošenje djelimične odluke, bilo po zahtjevu iz tužbe, ili zahtjevu iz protiv tužbe. Za opredjeljenje suda da li da donese djelimičnu presudu sud će posebno uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji ispunjava uslove za donošenje takve odluke. Tako donesena djelimična presuda je, također, po Zakonu Republike Srbije samostalna odluka posebno u pogledu pravni lijekova i izvršenje.

Također, Zakonom o parničnom postupku Crne Gore propisana je mogućnost donošenja djelimične presude.³¹ Naime, pomenutim Zakonom parničnom postupku Republike Crne Gore na sličan način kao i Zakonom Republike Srbije i Republike Hrvatske ostavljena je mogućnost sudu da može donijeti djelimičnu presudu, pa je na taj način omogućeno parničnim strankama da disponiraju dijelom tužbenog zahtjeva i kao takvom isti u tom dijelu učine nespornim, a što stvara pravnu pretpostavku da sud donese djelimičnu presudu kojom će odlučiti o tom dijelu tužbenog zahtjeva.

³⁰ Član 346. Zakona o parničnom postupku Republike Srbije. - Ako od više tužbenih zahteva, usled priznanja, odricanja ili na osnovu raspravljavanja, samo za neke postoje uslovi za konačnu odluku ili ako su samo za deo jednog zahteva ispunjeni uslovi za konačnu odluku, sud može u pogledu tih zahteva, odnosno dela zahteva, da zaključi raspravu i donese presudu (djelimična presuda). Delomičnu presudu sud može da donese i kad je podnesena protivtužba, ako postoje uslovi za donošenje odluke samo o zahtevu tužbe ili zahtevu protivtužbe. Sud će prilikom odlučivanja da li će da donese delomičnu presudu, naročito da uzme u obzir veličinu zahteva ili dela zahteva koji ispunjava uslove za donošenje odluke. Delomična presuda je samostalna presuda u pogledu pravnih lekova i izvršenja.

³¹ Član 335. Zakona o parničnom postupku Republike Crne Gore - Ako su od više tužbenih zahtjeva, usljed priznanja ili na osnovu raspravljavanja, samo neki sazreli za konačnu odluku ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazrio za konačnu odluku, sud može, u pogledu sazrelih zahtjeva, odnosno dijela zahtjeva, zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelimična presuda). Djelimičnu presudu sud može da donese i kad je podnesena protivtužba, ako je za odluku sazrio samo zahtjev tužbe ili zahtjev protivtužbe. Pri ocjeni pitanja da li će donijeti djelimičnu presudu, sud će naročito uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji je sazreo za odluku. U parnici u kojoj je tužbom, odnosno protivtužbom obuhvaćeno više zahtjeva djelimična presuda nije dozvoljena, ako se o osnovanosti tih zahtjeva može, zbog prirode spornog odnosa, odlučiti samo jednom presudom. U pogledu pravnih lijekova i izvršenja djelimična presuda smatra se kao samostalna presuda.

Na veoma sličan način je i Zakonom o parničnom postupku Republike Slovenije uređeno pitanje donošenja djelimične presude.³² Naime, pomenutim Zakonom dopušteno je sudu donošenje djelimične presude pa je samim tim data i mogućnost parničnim strankama, da na kvalitetniji način disponiraju tužbenim zahtjevom, na način da je omogućeno strankama, da ne raspravljaju o onim pitanjima koja nisu sporna među istim. Naime, pomenutim Zakonom na sličan način ostavljena je mogućnost da u tom slučaju parnične stranke disponiraju dijelom tužbenog zahtjeva i kao takvom isti u tom dijelu učine nespornim, a što stvara pravnu pretpostavku da sud donese djelimičnu presudu kojom će odlučiti o tom dijelu tužbenog zahtjeva. Ovakvim pravnim pristupom i načinom uređenja ovog pravnog instituta u uporedno pravnim sistemima zadržana su veoma bitna i značajna procesna ovlaštenja parničnih stranaka, a također, parnični postupak je zadržao svoju ekonomičnost i funkcionalnost što u konačnici jeste cilj i svrha zakona. Međutim, u Bosni i Hercegovini, niti Zakonom o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, kao ni Zakonom o parničnom postupku Republike Srpske, te Zakonom o parničnom postupku Distrikta Brčko, kao ni Zakonom o parničnom postupku pred sudom Bosne i Hercegovine nije propisana mogućnost donošenja djelimične presude, što bitno utječe i opredjeljuje pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka, na način da je nepostojanjem navedene mogućnosti, sud prinuđen da raspravlja i odlučuje i o nespornom dijelu tužbenog zahtjeva, a što je suprotno cilju i svrsi parničnog postupka. Parnične stranke zbog takvog ograničenja su nepotrebno dovedene u nepovoljan položaj u pogledu ukupnih troškova postupka. Na takav način jednoj od parničnih stranaka ostavljena mogućnost određene zloupotrebe toka parničnog postupka, dok druga parnična stranka nepotrebno trpi posljedice takve zloupotrebe, a što je sve navedeno suprotno načelu ekonomičnosti, raspravnom načelu, te samom cilju i svrsi parničnog postupka.

Naime, da u konkretnom slučaju postoji zakonska mogućnost djelimičnog odricanja od tužbenog zahtjeva, u tom slučaju, tužitelj bi takvim odricanjem svjesno išao na gubitak spora u tom dijelu tužbenog zahtjeva, ali bi isto tako izbjegao nepotrebno parničenje, te na taj način postupak učinio ekonomičnijim, a u konačnici bi svojom odlukom o djelimičnom odricanju od tužbenog zahtjeva bitno utjecao i opredijelio visinu troškova postupka, jer u tom slučaju troškovi postupka bi pali na teret tužitelja, ali samo do stadija postupka, u kojem je došlo

³² Član 314. Zakona o parničnom postupku Republike Slovenije - Ako od više tužbenih zahtjeva, usljed priznanja, odricanja ili na osnovu raspravljanja, samo za neke postoje uslovi za konačnu odluku, ili je samo neki od zahtjeva sazeo za konačnu odluku, sud može, u pogledu sazeelih zahtjeva, odnosno dijela zahtjeva, zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelimična presuda). Djelimičnu presudu sud može da donese i kad je podnesena protivtužba, ako je za odluku sazeo samo zahtjev tužbe ili zahtjev protivtužbe. Pri ocjeni pitanja da li će donijeti djelimičnu presudu, sud će naročito uzeti u obzir veličinu zahtjeva ili dijela zahtjeva koji je sazeo za odluku. Što se tiče pravnih lijekova i izvršenja smatra se djelimična presuda samostalna odluka.

do odricanja od tužbenog zahtjeva, a u konačnici bi bio postignut konačan cilj to jeste presuđena stvar. Također, tuženi svojim djelimičnim priznanjem tužbenog zahtjeva svjesno bi išao na priznanje tog dijela tužbenog zahtjeva koji je nesporan, te bi na taj način izbjegao nepotrebno parničenje zbog čega bi postupak učinio ekonomičnijim i funkcionalnijim, a u konačnici bi svojom odlukom o djelimičnom priznanju tužbenog zahtjeva, bitno utjecao i opredijelio visinu troškova postupka, jer u tom slučaju troškovi postupka bi pali na teret tuženog, ali samo do stadija postupka u kojem je došlo do djelimičnog priznanja tužbenog zahtjeva, te bi na taj način pravni položaj tuženog bio znatno povoljniji, a u konačnici bi bio postignut i opći cilj i svrha postupka - presuđena stvar.

6. ZAKLJUČAK

Stvaranjem pravnih pretpostavki za donošenje djelimične presude u potpunosti do izražaja dolazi načelo ekonomičnosti parničnog postupka, koje se manifestuje kroz rješavanje onog dijela zahtjeva koji nije sporan među strankama u razumnom roku. Pored načela ekonomičnosti djelimičnom presudom se postiže i veći stepen ravnopravnosti parničnih stranaka, te samim tim i efikasnija pravna zaštita njihovih građanskih prava u toku parničnog postupka, jer se ta pravna zaštita pruža čim se steknu pretpostavke, ne odlažući takvo odlučivanje o pitanjima o kojima je moguće odlučivati. Pored navedenih kvalitativnih karakteristika koje se postižu djelimičnom presudom, posebno je značajno pomenuti da mogućnost donošenja djelimične presude, predstavlja garanciju tužitelju da može svojom dispozitivnom radnjom u toku parničnog postupka odustati od dijela tužbenog zahtjeva. Također, mogućnost donošenja djelimične presude tuženom pruža garanciju da može u toku parničnog postupka priznati dio tužbenog zahtjeva ili može priznati jedan od više postavljenih zahtjeva, te na taj način spriječiti nepotrebno parničenje, a što u konačnici bitno opredjeljuje pravni položaj parničnih stranaka u pogledu troškova postupka. U cilju otklanjanja postojećih nedostataka koji opterećuju pravni položaj tužitelja u situaciji kad želi da se djelimično odrekne od tužbenog zahtjeva, kao i pravni položaj tuženog kada isti u toku parničnog postupka želi da djelimično prizna tužbeni zahtjev, a koji zahtjevi i tužitelja i tuženog su sasvim legitimni i opravdani, te isti doprinose ekonomičnosti postupka, zbog svega navedenom prijedlog je da se izvrši izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku, kojom bi bila propisana mogućnost donošenja djelimične presude ukoliko su na osnovu raspravljanja sazreli za odlučivanje samo neki od više tužbenih zahtjeva, ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazrio za konačnu odluku,

LEGAL STATUS OF LITIGATION PARTIES IN PARTIAL ACKNOWLEDGMENT, RENUNCIATION FROM COMPLAINT REQUEST

Summary

The author, throughout this work, scientifically research legal status of litigation parties in partial acknowledgment, respectively partial renunciation from complaint request with special reference to the research of existing legal solutions and legal consequences after partial acknowledgment, respectively partial renunciation from complaint. Considering that the existing legal solutions in Bosnia and Herzegovina, in relation to the surrounding countries, regulate differently the issue of partial acknowledgment, respectively renunciation from complaint request during the civil proceedings. Which means that the existing way of regulating the course of civil proceedings in case of partial acknowledgment and partial partial renunciation from complaint request after filing a lawsuit both in Bosnia and Herzegovina and in parallel with the legal systems has been scientifically investigated. In this way, it is scientifically investigated the most optimal model and manner of possible manner of regulating the legal position of litigants after filing a lawsuit in cases when the defendant does not dispute part of the claim. Respectively, when the same person partially recognized during litigation, that is, when the claimant after filing disclaims part of the claim, and have proposed certain solutions that allow a full equality of civil parties during litigation. All this with the aim that the legal consequences for the litigants be commensurate by their holding towards the lawsuit and the claim during the litigation.

Key words: Lawsuit, filing a lawsuit, legal status of litigants, partial acknowledgment of the claim, response to the lawsuit, partial renunciation, partial judgment.